

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Год. XXVII, Бр. 5-6/1980.

ПРИЛОГ СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА МИНЕРАЛОШКО-ГЕОЛОШКОМ ИЗУЧАВАЊУ ЛЕСКОВАЧКОГ КРАЈА

Сергије Димитријевић је богата, слојевита и свестрана стваралачка личност, различитих и многоструких студијских и животно-делатних преокупација. Он ужива углед једног од најеминентнијих стручњака и познавалаца историје радничког покрета; а постигао је веома запажене резултате и у домену привредне историје. Велики број студија о проблемима српске средњовековне нумизматике открива његово врсно познавање ове недовољно афирмисане студијске области. Обрађујући пак бројна питања из историје Лесковца и околине па и шире, подручја јужне Србије — оставио је неизбрисив траг и крупна научна остварења.

Проучавање историје лесковачког краја којој је посветио близу двадесетак већих радова са око хиљаду страница, и то почев од привредне историје и историје радничког покрета, преко етнологије, археологије — до минералогije, значајно је поље његове активности. Поред рада на локалној историји, проучавао је **економски развитак и привредну историју Југославије** („Страни капитал у привреди бивше Југославије“), као и везе и односе привреде јужне Србије са Дубровником у XVII веку. Историја српског социјалистичког покрета и историја радничког покрета Југославије — посебна је сфера његових студијских интересовања. Он је успео да реконструише историју радничког покрета од 1895. до 1905. да расветли учешће и улогу балканских социјалиста у раду Друге интернационале, као и да сачини више монографских радова о Д. Поповићу, Р. Драговићу, Д. Туцовићу и другима, уз исцрпну библиографију ове области. Уз све ово, веома је крупан његов допринос изучавањима **српске средњовековне нумизматике** о којој већ више од две деценије објављује значајне студије. До сада је публиковао двадесетак већих радова са близу хиљаду страна у којима је проучио и објаснио 127 непознатих новчаних врста и 16 непознатих општедржавних бакарних врста које представљају средњовековне фалсификате: што у свему износи 145 различитих врста. У овим студијама формулисани су и

разрешени бројни фундаментални проблеми из наше националне историје. — У овим његовим прилозима значајно је прожимање и преплитање националне историје са нумизматичким историографско-студијским изучавањима.

Када је реч о Димитријевићевом раду и доприносу у изучавању историје лесковачког краја, што је за нас од посебног значаја, треба истаћи да је темељно простудирао аграрне односе за време Турака, а том приступу је дао и једну актуелну димензију у вези са народном аграрном реформом. Уз то, писао је о учешћу Лесковчана у првом српском устанку, о герилским борбама у јужном Поморављу у то доба, као и о издајничкој улози чорбација у борби за ослобођење Лесковца. Разматрања о привредној историји и развоју капитализма у Лесковцу такође су вредна пажње. Историји лесковачког радничког покрета од 1894. до 1918. посветио је изузетно значајну пажњу дајући целовит приказ и осмишљену синтезу друштвено-економског развоја и положаја радничке класе, уз осврт на класне односе и политичку организованост пролетаријата у овом делу Србије. Последњих година бави се изучавањем историје радничког покрета између два рата у којој је једним делом и активно стваралачки учествовао.

Међутим, поред свега овога, С. Димитријевић се од најранијих дана бавио археолошким изучавањима, што смо показали у једном повећем чланку, затим прикупљањем етнографске грађе, минералошко-геолошким истраживањима и сличним студијско-документаристичким захватима. Пошто је његов прилог минералошко-геолошким изучавањима лесковачког краја готово сасвим непознат, осврнућемо се овом приликом на ту страну његове делатности. У првом делу чланка приказаћемо укратко његову минералошко-петрографску збирку, а у другом делу ћемо се осврнути на његов младалачки текст „Минералне воде и рудно благо“ објављен у „Недељним новинама“ од 12. августа 1934. године.

Минералошко-геолошка збирка С. Димитријевића

Прикажимо најпре Димитријевићева рана интересовања за минералогiju и геологију, уз кратку напомену о његовој збирци из ове области, и то на основу личног увида, сведочанства из штампе, као и уз коришћење мемоарских извора и казивања.

Са посебним интересовањем, али уз бројне потешкоће Сергије је засновао своју минералошко-петрографску збирку. Пошто су многи минерали били врло тешко доступни довијао се на различите начине да дође до карактеристичних примерака за своју збирку. У томе је морао да покаже велику предумисљивост, виталност и упорност. А када би дошао до неког

разрешени бројни фундаментални проблеми из наше националне историје. — У овим његовим прилозима значајно је прожимање и преплитање националне историје са нумизматичким историографско-студијским изучавањима.

Када је реч о Димитријевићевом раду и доприносу у изучавању историје лесковачког краја, што је за нас од посебног значаја, треба истаћи да је темељно простудирао аграрне односе за време Турака, а том приступу је дао и једну актуелну димензију у вези са народном аграрном реформом. Уз то, писао је о учешћу Лесковчана у првом српском устанку, о герилским борбама у јужном Поморављу у то доба, као и о издајничкој улози чорбација у борби за ослобођење Лесковца. Разматрања о привредној историји и развоју капитализма у Лесковцу такође су вредна пажње. Историји лесковачког радничког покрета од 1894. до 1918. посветио је изузетно значајну пажњу дајући целовит приказ и осмишљену синтезу друштвено-економског развоја и положаја радничке класе, уз осврт на класне односе и политичку организованост пролетаријата у овом делу Србије. Последњих година бави се изучавањем историје радничког покрета између два рата у којој је једним делом и активно стваралачки учествовао.

Међутим, поред свега овога, С. Димитријевић се од најранијих дана бавио археолошким изучавањима, што смо показали у једном повећем чланку, затим прикупљањем етнографске грађе, минералошко-геолошким истраживањима и сличним студијско-документаристичким захватима. Пошто је његов прилог минералошко-геолошким изучавањима лесковачког краја готово сасвим непознат, осврнућемо се овом приликом на ту страну његове делатности. У првом делу чланка приказаћемо укратко његову минералошко-петрографску збирку, а у другом делу ћемо се осврнути на његов младалачки текст „Минералне воде и рудно благо“ објављен у „Недељним новинама“ од 12. августа 1934. године.

Минералошко-геолошка збирка С. Димитријевића

Прикажимо најпре Димитријевићева рана интересовања за минералогiju и геологију, уз кратку напомену о његовој збирци из ове области, и то на основу личног увида, сведочанства из штампе, као и уз коришћење мемоарских извора и казивања.

Са посебним интересовањем, али уз бројне потешкоће Сергије је засновао своју минералошко-петрографску збирку. Пошто су многи минерали били врло тешко доступни довијао се на различите начине да дође до карактеристичних примерака за своју збирку. У томе је морао да покаже велику предузимљивост, виталност и упорност. А када би дошао до неког

Само неколико дана касније у „Политици“ (15. I 1947) појавила се шира информација под насловом „Оснивање окружног музеја у Лесковцу“, у којој се посебно помиње минералозна збирка С. Димитријевића. Анонимни аутор чланка пише о посебној важности ове збирке за шире локално подручје „јер има знатан број примерака минерала нађених на територији округа“. И касније, у другим приликама, указивано је на ову збирку, која данас, и поред свих особености, има прилично незавидну судбину.

Постанак Јабланице и њен геолошки састав

У контексту разматрања Димитријевићевог доприноса минералозна-геолошком изучавању овог краја, осврнимо се на његов чланак „Минералне воде и рудно благо“ објављен у „Недељним новинама“, 12. августа 1934. године. У овом чланку С. Димитријевић приказује рудно богатство и минералозна-биолошки састав јабланичког краја. У уводном делу текста најпре се бави постанком Јабланице, настојећи при том да одреди и њену геолошку структуру. Одмах потом он указује на податке о присуству руда, а задржава своју пажњу и на обилном присуству минералних вода. У наставку текста прецизира места где су све нађене руде, осврћући се и на откривање и рабање рудника. Посебну пажњу у оквиру овог чланка он посвећује лежиштима злата, златним жицама и окнима, да би на крају описао посету једном рударском окну и „фабрици“ која се налазила у непосредној близини, и закључио своје разматрање указивањем на значај рудника за околину. Чланак је, као што ћемо видети, писан са врло добрим познавањем минералозна-геолошке проблематике, једним делом на основу личног увида и истраживања, и то са бројним подацима и аргументованим чињеницама које залазе како у уско стручна геолошка питања, тако и у област друштвено економског сагледања свега овога.

Осврнимо се подробније на поједине значајније аспекте овог текста.

На самом почетку чланка „Минералне воде и рудно благо“ С. Димитријевић пише о планинској конфигурацији подручја Јабланице, одређујући при том значајки старост и припадност тих планина одговарајућим масивима као и њихов геолошки састав. Планине јабланичког краја, по његовим речима, припадају Родопској маси и спадају међу најстарије на Балканском полуострву. „Постале су у археозоику пре 100 милиона година отприлике“ — пише он, па додаје да су те планине управо због велике старости биле дуго под дејством атмосферских утицаја, те су зато њихови врхови заобљени. Иначе њихов састав и структуру чини гнајс и други кристални шкриљци.

Пишући даље о унутрашњим променама земљине структуре и о стварању нових планина, он упозорава да је средишњи део Јабланице и Медвеће — вулкански крај. Испитујући природу и карактер стена на овом терену утврдио је да су ту створене еруптивне трахидоидне и гранитоидне стене. Време вулканских излива и њиховог стварања ситуира у млађем терцијеру, отприлике пре два милиона година. „Те су стене”, тумачи он даље, „продрле у пукотине кристалних шкриљаца и створиле слојеве богате рудама“. Тврдњу да је централни део Јабланице вулкански крај он потврђује и чињеницом о постојању Сијаринске бање на овом терену, која је веома богата врелом водом. Сама висока температура топлог извора од 72° Ц, по његовом мишљењу, открива да у томе пределу још увек нису угашена вулканска огњишта. А осим тога, те морфолошке вулканске особине посведочавају и облици вулканских масива који су купасте, са стрмим странама. Као најтипичније вулканске врхове он наводи Мркоњски и Туларски вис.

При крају овог кратког геолошког прегледа пише о настајању најмлађег земљишта услед **речних наноса**, и ту описује појас гла око Јабланице и Пусте Реке. Најзад закључује да је ово најмлађе земљиште створено у алувију, у садашњој геолошкој периоди.

Пре него што ће изнети податке о присуству руда на овоме тлу, аутор чланка подсећа да не само геолошка структура, већ и географски положај недвосмислено указује на то. Јер, Јабланица је, како он констатује: део Копаоничко-новобрдске области, једног од најбогатијих рударских крајева наше земље. Овај већ тада врсно познавалац историје тврди да је у јабланичком крају рударство било развијено још у средњем веку, што се види из пронађеног алата и откривања старих напуштених рударских јама и сл. Таква су, на пример, била бројна рударска окна код Слишана, где је откривен и старински алат; потом рударске јаме код села Тулара; направе и уставе за задржавање воде и испирање руде код села Злата; уз то, сведочанство о обради руде су и гомиле згуре као и остаци ливнице на месту Самоков у Гагинцу. Овде С. Димитријевић престаје са изношењем података ове врсте да би утврдио како је број таквих **места** (ову је реч сам апострофирао) приличан.

Занимљиво је да аутор овог чланка и на основу добро уочених топономастичких појединости аргументује постојање рударства у овоме крају. Он из тог филолошког материјала издваја карактеристичне називе појединих села, географских објеката, нека особена имена и сл. што све на одређен начин потврђује тезу о присуству рударске делатности. Тако, на пример, Димитријевић наводи села: Злата, Мачина, Златаре, Медевце (мед — бакар); потоке: Пераљште; место Самоков; планине: Дукат и Мајдан; а нека особена имена која су гер-

манског порекла: Штулац и Гегља, недвосмислено сведоче овде о боравку Саса који су били добри рудари.

Уз то, да би још убедљивије доказао и потврдио постојање рудног блага на подручју Јабланице, он обраћа посебну пажњу обилном постојању минералних вода. И ту, разуме се, акценат ставља на Сијаринску Бању, њена врела и лековита блата, али не занемарује ни мање познате минералне воде, као што је она код села Тулара, где помиње два извора. У вези са тим изворима он на основу аналитичких података прецизира природу, карактер и састав њихове воде. „Једна је вода кисела алкално-салинично слабо муријатично гвожђе-вита, а друга сумпоровита алкално салинично слабо муријатично гвожђе-вита кисела“. Међутим, за изворе у Старој Бањи и Равној Бањи, које овде такође наводи, он не даје никакве ближе и одређеније податке, што је случај и са извором блата кога само споља приказује имајући у виду његову интензивно црну боју због великих количина сулфида гвожђа.

Овде треба напоменути да иако се у наслову чланка, на првом месту спомињу минералне воде, о њима се релативно мало говори, можда зато што је у то време било објављено више написа А. Ристића и других о Сијаринској Бањи. Но, и поред тога било је потребно нешто шире и потпуније указивање на минералне воде.

Све ово што је напред речено послужило је као шири претекст за изношење података о томе које су све руде нађене; а онда је аутор чланка изложио где су све и које руде биле откривене у то време: „Гвожђа и олова има свуда, наслага бакра у околини Тулара, угља код Равне Бање, живе у Свирцу, сребра и никла у Царичину, олова и сребра у Гргуровцу, Поповцу и Лецу; молибдена у Брестовцу, мангана у Гргуровцу и Савинцу итд. Титана има такође. „Те руде су, како је онда писао, вероватно на основу података који нису у свему били потпуни, нађене у количинама рентабилним за експлоатацију. Следећи ову мисао он се даље бави суптилном економском анализом разлога слабог искоришћавања тог рудног богатства, обраћајући пажњу како сировини и средствима за производњу, тако и проблемима транспорта. А описује укратко и стање односа у томе моменту, куповину концесија за незнатне суме, учестала испитивања, пробе и прикривање резултата. Нешто ниже, у следећем одељку, имајући у виду економске разлоге пре свега указује на слабо интересовање када је у питању гвоздена руда, „сем када су услови изузетно повољни“ — нијансира он своју мисао. Међутим, када се ради о златоносној руди онда ствари сасвим друкчије стоје. Тада, продубљује Димитријевић своје запажање о важности транспорта — ни високе цене превоза, ни потешкоће друге врсте, не значе много; јер злато их брзо исплати. Економским разлозима, поред осталог, он објашњава и отварање рудника у Јаб-

ланици, као и скраћено време за уобичајене пробе. Значајно је да Димитријевић у оваквим економско-аналитичким захватима узима у обзир све битне факторе које разматра у односу на конкретне прилике и околности.

Осим тога, он у овај чланак, као што смо већ напоменули, укључује и запажања настала на основу личних испитивања стене микашиста која је веома присутна у јабланичком крају. У саставу ове стене наишао је на ситне кристале полудрагог камена граната. На основу тог испитивања, а с обзиром на порекло ових стена, он претпоставља могућност „да се у њима набу и крупнији примерци граната и другог драгог и полудрагог камења...“ При крају овог пасажа, можда и сам понет „златном грозницом“ која је изгледа баш у то време била изразита, Димитријевић помало репортерски пише: „Нађено је злато. Још увек се оно на све стране грозничаво тражи“. А затим наводи атаре у којима је пронађен овај драгоцен метал: Леце, Оране, Слишане, Гргуровце, Брестовац, Речица, Браћар, Медвећа и Стара Бања. По његовом тадашњем писању злата је било у наносима, у песку потока и река, свуда широм Јабланице. („Јабланица је постала златна“, узвикује Димитријевић). Он који је добро познавао и економску литературу из ове области наводи податак према коме рентабилна експлоатација може да бива тек онда ако руда садржи 7—8 грама злата по тони, док је „на неким добијено 40—50“. У једном моменту пак, када говори о проблемима рудника злата у Јабланици, износи податак да је најбоља проба донела 135 грама по тони. Али, тежећи прецизности он у овом случају и сам изражава неверицу па у загради пише „Наводимо податак са резервом“. Из овог видимо да је тежња ка објективном приказивању била својство и раних, младалачких радова С. Димитријевића.

Недвосмислени доказ о свестраном познавању геолошке литературе, чак и хемијског састава појединих метала, јесте пасаж под насловом „Лежишта злата“. У овом одељку он пише о хемијским особинама злата које не улази у спојеве са другим елементима, па зато у природи и нема златних соли. Уз то, врло стручно и компетентно објашњава да су кварцне жиле најзлатоносније. „Ситни октаедарски кристали и љуспице разбацани су по еруптивним стенама. Пукотине у њима често испуњује кварц“. Али, осим тога што злата има у стенама оно се налази и у наносима (рудник „Слишане“). Та су наносна складишта коришћена још у средњем веку што по његовим речима, потврђују пронађена окна из тога времена. Међутим, док су наноси просторно ограничени, дотле главни слој филон има велики распон (12 км) и радови су онда били на половини његове дужине. Ту он констатује и неке бочне, споредне и мање значајне слојеве: „Једни су од њих кварцне брење у којима поред злата имамо хематит, магнетит и лимонит (све руде гвожђа).

Садржај других је златоносни и среброносни галенит (руда олова)“.

Финални део чланка у коме С. Димитријевић говори о посети рударском окну „Добра срећа“, о процесу копања, транспорта и преради руде у фабрици, па чак и пасаж о значају рудника за околину, написан је у репортерском духу. Ту аутор у кратким цртама назначава атмосферу, карактеристичним и бираним детаљима: од мемљивости која избија из дубине јаме, преко светлости рударских лампи што се помаљају у даљини, до знојавих лица рудара улепљених прашином у којој има и честица злата. И у том приказу атмосфере, видимо даље, акценат се ставља на социјалну и хуманистичку страну рада у руднику, посебно у моменту када се истиче гурање вагонета људском снагом и када се описује дејство бургија које раде уз хуку, и од чијег додира само рука трни. „Како ли је њима (рударима) када их данима држе!“ — узвикује се упитно.

У приказивању радног процеса од копања и транспорта руде до њене „фабричке“ обраде — присутна је једна својеврсна историјска димензија која је иначе овом аутору била веома драга. Пошто је поменуо присуство жичане железнице која ваздушним путем преноси руду до места обраде, а потом и млин који меље и уситњује руду и испирање, он додаје да се на истим принципима заснивало испирање злата у ранијим вековима. „Једино су се справе од тада усавршиле. Чак је и претходни пут остао исти. Природа је физичким средствима дробила стење и стварала прах, који се таложио у виду наноса. Данас се тај прах добија уз помоћ машина, опет физичким путем, дробљењем“.

На крају поред стручног залажења у процес обраде, када прецизно указује на велику специфичну тежину злата (19,2) због које оно при испирању руде тоне на дно, где остаје најдуже заједно са титаном, и коме се касније ради издвајања злата додаје жива и добија амалгам злата — Димитријевић даје податке о капацитету обраде (20 тона руде дневно) и о броју радника у руднику „Слишане“; према његовим речима у поменутом руднику била је присутна најбројнија радничка маса сакупљена у једном предузећу у Јабланици. У време када је чланак писан у руднику је било запослено 79, а у фабрици 113 радника. Занимљиво је да су према његовим запажањима о структури радне снаге, међу запосленима били радници из других места, један део из Лесковца, док је било мало становника из саме Јабланице. Уз то, Димитријевић као солидан зналац економских проблема радничке класе износи и висину надница у једном, додуше, прилично широком распону: „Наднице се крећу овако: код рударских мајстора који раде на окнима од 22—36 динара, а код других радника од 12 па навише“.

У последњем пасусу, имајући у виду економско-социјалне последице златне грознице, која није захватила мештани, прави се поређење између овог краја и далеке Аљаске и Калифорније: „Подигну се кафане и рабају предузећа, извори профита. Алкохол са проституцијом и коцком, удружени у савез надиру у Јабланицу“. Димитријевић, видимо из овог навода, као економиста и марксиста, жигосе друштвено зло коме су извори у профиту. По њему, тамо где се појављују илузије о могућности лаке зараде, присутни су алкохол, коцка и проституција, који се **удружују у савез**, како он сликовито каже у подтекстно присутној тежњи да се Јабланица одбрани од овог друштвеног зла.

Као што смо из свега напред изложеног могли запазити, овај вероватно први и јединствени чланак са геолошко-минералолошким проблематиком везаном за једно тада мало истражено подручје, обилује аналитичким подацима, стручним показатељима, и информативним појединостама и на моменте свежим и оригиналним репортерским опаскама. Његову основну вредност, поред стручне минералолошко-геолошке стране, представља економско-аналитички прилаз са позиција марксистичке политичке економије, која је више присутна у контексту разматрања, у критичкој оцени и валоризацији духа појединих тежњи, него ли у неком чисто декларативном, експлицитном виду. Процена друштвено-економских токова и настојања на подручју Јабланице, у вези са могућностима интензивнијег коришћења рудног блага, као и оцена друштвених последица златне грознице и деловања профита, поред осталог недвосмислено потврђују једну прогресивно марксистичку оријентацију аутора у сагледавању економских токова и тенденција на једном конкретном подручју. — Занимљиву страну овог изграђеног и целовитог журналистичког приступа чини вешто преплитање стручно-специјалистичког излагања, потом економско-аналитичког виђења, друштвено етичког коментара и најзад литерарно репортерског приказивања. Карактеристично је да, иако је у питању новински чланак, аутор настоји увек када је то могуће да пружи потпуно прецизне податке; а када није сигуран у њихову изворност, он се обазриво и спретно ограђује. Уз то, у методолошко стилском погледу сам текст показује завидан степен литерарно-публицистичке, мисаоне, сликовне и ангажовано-стваралачке организованости и усмерености. Разумљиво је да је знатан део података изнетих у њему у приличној мери превазиђен и застарео, али се ипак никако не може порећи њихова документарна вредност и значај, са једне стране, као и прогресивно-марксистичка усмереност, и својеврсна ангажована и публицистичка одважност, с обзиром на време и услове у којима је објављен. Зато смо му овом приликом и посветили нешто већу пажњу, ситуирајући

га у контекст Димитријевићевих тежњи око стварања минералогско-петрографске збирке и неких каснијих његових настојања на овоме пољу.

Послератна настојања на овом пољу

С. Димитријевић је 1946. године био члан Извршног окружног народног одбора у Лесковцу, повереник за индустрију. У вези са тим задужењем он је почео да се интересује за постојање руда које би могле да представљају сировинску базу за развој индустрије. Том приликом је своја младалачка интересовања за минералогiju повезао са покретањем геолошких истраживања и то сада у практично-производне сврхе, ангажујући ранија искуства и сазнања, као и темељно познавање ове области, општу информисаност и конкретну упућеност када је у питању лесковачко подручје. У том циљу прикупљао је информације са терена о евентуалним открићима и запажањима.

У вези са тим обилазио је локалитете и распитивао се. Тада му је један сељак из Орашца донео у Народни одбор два велика камена озокерита — минералног воска који је иначе врло редак — сећа се Димитријевић у једном од хварских разговора:¹⁾

„Пошто сам на основу ранијих изучавања лично идентификовао озокерит ипак смо пронађене примерке послали на анализу у Београд и убрзо смо од стране геолога добили одговор који је у свему потврдио мој претходни налаз. Свестан важности овог драгоценог минералног воска одмах сам се заинтересовао за место где су анализирани комади пронађени. Ради тога сам пошао и до Орашца. Међутим, сељак који је пронашао комаде озокерита имао је некакве своје планове и намере па тако нисам успео ништа од тога да пронађем”.

Имена појединих места као што је Рударе, Рударска чука и сл. указивала су младом Димитријевићу да је можда на овоме подручју било рудног богатства. Још као дечак, у данима школовања, обилазио је ова места интересујући се за рудна налазишта. Пошто није објашњено зашто се горе наведена места тако именују, то је он назив Рудара повезивао са могућностима проналажења руда. И доиста, ту су се наша нека секундарна налазишта.

Према Сергијевом сведочењу у тим првим поратним годинама наишло се на бакарну руду у речним наносима код села

---

¹⁾ Ручкописне белешке од 15. XII 1975. године, под радним насловом Година 1946 — интересовања за геологију, начињене на Хвару, у оквиру систематских разговора биографског карактера.

Слатине. Исто тако нађена је једна мања количина каолина на терену Јабланице; али то није пружало основу за развој порцуланске индустрије. Пронађене су биле још и неке друге врло значајне руде.

— Сва наша испитивања тада вршена су углавном на основу материјала нађеног на површини — напомиње Димитријевић у својим присећањима — стручна истраживања која би ишла у дубину била би врло скупа.

У то време С. Димитријевић је још имао изванредан студијски интерес за минералошко-геолошка изучавања лесковачког краја. Тада је и написао један повећи чланак од 46 страна, који смо имали прилике да видимо откуцан, па да га делимично и прочитамо.

— Тај чланак није нешто што је сада искрсло, каже С. Димитријевић показујући нам пожутеле странице, пресавијене у виду полутабака, и групиране у један замашнији свежањ. — За њега из тог времена зна и Милија Радовановић. Тада сам му читао и неке делове, па поћутавши додаде: — Онда сам имао повећу личну библиотеку из ове области. У случају евентуалног објављивања тог чланка требало би само да консултујем нову литературу око прецизирања неких појединости и датирања појединих геолошких периода.

То је по свој прилици и последњи чланак С. Димитријевића из ове области. Јер он је, колико нам је познато, још те 1946. године, изграђујући концепцију свог даљег рада морао да приступи свођењу својих широких интересовања за најразличитије области и активности, искључујући при том могућност даљег студијског бављења археологијом, минералогском и геологијом, да поменемо овде само њих. У том смислу може се рећи да је заокружено његово бављење овом тематиком и облашћу, па јој као таквој и обраћамо пажњу овом приликом, настојећи да у консултацији са њим, исцрпимо и све значајније моменте и појединости.

Додајмо на крају да је текст С. Димитријевића сачуван под насловом „Геолошка старост лесковачке околине и њено рудно благо“,²⁾ настао још 1946. године у време његових интензивних теренских и студиозних минералошко-геолошких истраживања овог краја. Та истраживања била су повезана са зналажењем могућности бржег привредног развоја овог регио-

---

²⁾ У време када смо довршавали овај чланак који је имао за циљ да назначи основна настојања С. Димитријевића у сфери минералошко-геолошких изучавања што су се практично докочавала 1946-те године, било је речи да наш познати историчар привреде, дотера, коригује и уобличи за објављивање и последњи текст из поменутог области, те да се у једном од локалних часописа штампа заједно са овим прилогом. У том смислу су извршене и извесне припреме, а остварени су и неки договори и разговори на које ћемо скренути пажњу у овој напомени.

на, што је на извештајан начин долазило у домен активности повереника за индустрију, члана Окружног народног одбора С. Димитријевића.

У наведеном тексту садржане су бројне опаске о минералошко-геолошкој структури тла лесковачког подручја. Ту С. Димитријевић залази и у она питања и појединости минералошког састава тла, која најчешће мимоилазе геолози специјалисте у својим већим захтевима усмереним на утврђивање могућих рудних налазишта за експлоатацију. Зато управо овај Димитријевићев прилаз, захваљујући изучавању и оних појединости које дају представу о целини минералошко-геолошког састава овог краја, има трајнију вредност.

— Ипак сам одлучио да и после толико година објавим тај текст који представља једно могуће виђење на нивоу мојих тадашњих могућности и сазнања; јер, нема разлога да то сасвим потоне међу моје папире и пропадне, поготову када сам се тиме својевремено озбиљније бавио и радио на томе... Уосталом, ти си то видео, осведочио се и заинтересовао. Али, морам да нагласим, да је то тек у „трећем плану”, по важности и значају у односу на оно што сам иначе радио и писао — ограђивао се он на извештајан начин од тих младалачких и нецеловитих захвата.

— Рекли сте да Вам се консултовање литературе из те области, посебно у односу на ситуирање неких геолошких периода, потом за одређивање исправке, и друге интервенције треба петнаестак дана — подсетио сам га, додајући да не верујем да ће наћи толико времена, с обзиром на бројне и далеко значајније студијске обавезе.

— Ако сам рекао петнаест дана — не значи да ћу се ја толико тиме бавити. Потребно ми је можда само 6—7 сати за консултовање литературе и то је све. Када сам то обећао да урадим у априлу или мају, тако ће и бити...

И поред свега С. Димитријевић је ипак одустао од објављивања поменутог текста, који се у рукопису налази у његовој личној архиви.